B. 7.

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

BIULETYN KOWIEŃSKI

WILBI

WILEŃSKIE BIURO INFORMACYJNE (WILBI) ZAMKOWA 3—3

Nr. Wilno, dnia 3 września 1931 r. 505.

Treść numeru:

-----ooooO§Oooooo-----

I. ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.

K r o n i k a.

N a b y c i e a k c y j M i ę d z y n a r o d o w e g o B a n k u R o l n e g o p r z e z L i t w ę. Jak podaje "Siegodnia" /Nr.243/, rząd litewski zdecydował się na nabycie pewnej ilości akcyj założonego w Bazylei Międzynarodowego Banku Rolnego.

III. ZAGADNIENIA POLITYKI WEWNĘTRZNEJ I ŻYCIE SPOŁECZNE.

K r o n i k a.

D o k o ł a s p r a w y V o l d e m a r a s a. "Jaunakas Zinas" Nr.195 podają, że sensacyjna sprawa Voldemarasa nie przestaje budzić zainteresowania, mimo, że wyrok już zapadł. Uniewinnienie Voldemarasa nikogo nie zdziwiło, lecz też nikogo nie przekonało, że był on niewinny. Śledztwo trwało cały rok, a w skład sądu wchodziło 3 generałów i 3 pułkowników, ze względu na sporą liczbę wojskowych wśród oskarżonych. Wyrok sądu nosi wyraźnie charakter kompromisowy. Uznano istnienie tajnej organizacji, natomiast nie uznano istnienia bezpośredniego spisku. Niektórzy wyciągają wnioski, że wyrok sądu wyraźnie wskazuje na wpływy jakiemi osoba Voldemarasa jeszcze się w wojsku cieszy.

Sprawa Voldemarasa wniosła w polityczne życie kowieńskie wiele ożywienia. Mimo, że rozprawy toczyły się przy drzwiach zamkniętych, a cenzura gorliwie skreślała wiadomości o przebiegu sprawy, w prasie ukazywały się coraz obszerniejsze sprawozdania. Jedynie urzędówka zachowywała milczenie, umieściwszy w ciągu całego przebiegu sprawy zaledwie krótką wzmiankę.

Ośrodkiem zainteresowania stał się też hotel Rzymski, w którym zamieszkiwał b.dyktator w czasie procesu. Nie było dla nikogo tajemnicą, że wolność Voldemarasa jest dosyć iluzoryczna, gdyż cały czas chodzili za nim jak cienie i to dosyć wyraźne agenci policji. Woldemaras chętnie przyjmował jak za dawnych czasów dziennikarzy i wdawał się z nimi w rozmowy. Voldemaras mówi dużo, lecz już nieco ostrożniej niż w 1929 r. bezpośrednio po swej dymisji, kiedyto nie szczędził ostrych słów pod adresem swych przeciwników. Obecnie Voldemaras stara się usprawiedliwić swą działalność polityczną i wciąż podkreśla, że nie brał udziału w przewrocie grudniowym, a stanął na czele rządu jedynie ze względu na chęć zalegalizowania sytuacji. Voldemaras był, jak twierdzi, pośrednikiem pomiędzy sprawcami zamachu a b.prezydentem dr.Griniusem, który nie zląkł się pogróżek oficerów, a ustąpił jedynie ze względu na to, że jego sprzeciw mógłby doprowadzić do ciężkiego kryzysu i wojny domowej.

Voldemaras wciąż podkreśla, że cierpi na brak środków materjalnych. W Płotelach utrzymywał go hrabia Choiseul, jak również stronnicy i sympatycy Voldemarasa. Trudno to zrozumieć. Voldemaras był przecie w ciągu trzech lat premjerem, zajmował częstokroć po dwa, trzy ministerstwa, pobierał miesięcznie po 7,8 tys.litów, a obecnie twierdzi, że niema środków. Zwłaszcza, że jak wiadomo, rozrzutnością Voldemaras nie grzeszy. Twierdzi on, że utrzymywał swych krewnych i kupował książki.

Obecnie Voldemaras ma drugą sprawę o przywłaszczenie 50 tys. koron duńskich. Voldemaras jednkże, nic sobie z tej sprawy nie robi, gdyż uważa, że rząd jest mu jeszcze dłużny 5 tys. koron, gdyż będąc premjerem w początkach tworzenia się państwa litewskiego nie otrzymywał gaży.

"Kowieński akt" komedji Voldemarasa już się zakończył. Voldemaras wyjechał już do Jeziorosów, gdzie wuj jego jest dyrektorem miejscowego oddziału Banku Litewskiego. Już 331.VIII dano Voldemarasowi do zrozumienia, że powinien Kowno opuścić. Do Płotel Voldemaras wracać stanowczo nie chciał, tłumacząc, że nie wypada mu korzystać z gościnności hr.Choiseul. Za zgodą władz wyjechał więc Voldemaras do Jeziorosów, miasteczka, znajdującego się na pograniczu Litwy w podliżu Dyneburga.

Jak podaje "Siegodnia" /Nr.243/, zwolniono z więzienia za kaucją pięciu voldemarasowców skazanych na rok więzienia. Złożą oni w najbliższym czasie apelację do Trybunału Najwyższego.

X. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE.

D z i e s i ę c i o l e c i e L i t e w s k i e g o T e a t r u P a ń s t w o w e g o . /dokończenie/.

Poniższa tabelka ilustruje liczbę oper, koncertów oraz przedstawień baletowych, jakie się odbyły w latach 1920-1929:

Rok	Liczba oper	koncerty symf.	koncerty kameralne	Koncerty wokalne	Przedstawienia baletowe	Ogółem.
1920	1	-	1	2	-	4
1921	25	2	9	-	-	36
1922	47	2	-	3	-	52
1923	38	3	-	-	-	41
1924	85	-	-	-	-	85
1925	106	3	-	-	1	110
1926	87	2	-	2	26	117
1927	90	1	-	1	30	122
1928	90	2	-	-	33	125
1929	19	-	-	-	5	24
O g ó ł e m	588	15	10	8	95	716

W ostatnim roku zwiększono orkiestrę do 47 osób przyczem sprowadzono muzykantów z Niemiec, Czechosłowacji i t.d.

Oprócz widowisk normalnych organizował teatr państwowy również występy gościnne artystów zagranicznych jak Lipkowska, Kuźniecowa, Rebane, Brechman-Sztengiel, Smirnow, Kaktinsz, Witing, Sibirakow i t.d. Z dyrygentów występowali w teatrze w roli gości Emil Cooper i N.Małko. Soliści kowieńscy udawali się także na gościnne występy do oper innych krajów. Nie mówiąc już o Cyprjanie Piotrowskim ,który występował w Berlinie, Barcelonie, Paryżu, krajach nadbałtyckich i Ameryce Południowej, zapraszała też zagranica innych solistów jak Kutkowskiego /kraje nadbałtyckie,Sztokholm/, Butenasa /Włochy/ Januszkajtisówna /Włochy/,Brigajtisowa /kraje nadbyłtyckie,.Finlandja/.

Cały szereg kompozytorów litewskich pracuje obecnie nad nowemi operami litewskiemi.

E t a p y t w o r z e n i a r z ą d u l i t e w s k i e g o i p i e r w s z e j e g o k r o k i .

"Pierwsze 10-lecie Niepodległej Litwy" Artykuł Marcina Yczasa p.t."Etapy utworzenia rządu litewskiego i pierwsze kroki rządu".

Streszczenie:

Gdy delegacja Litewskiej Rady Państwowej powróciła ze Szwajcarji do Berlina, gdzie w tym czasie ukonstytuował się Gabinet księcia Maksa Badeńskiego, porozumiano się ostatecznie co do zastąpienia wojskowego ustroju na Litwie przez własny rząd litewski. Kanclerz Rzeszy książę Maksymiljan Badeński oświadczył członkom Rady co następuje: Rząd niemiecki pozwala narodowi litewskiemu na ustalenie konstytucji i stosunków z narodami sąsiedniemi. O przynależności państwowej zadecyduje ludność Litwy. W związku z tem rząd niemiecki nie oznacza granicy między Litwą a Polską. Zamierza się również oddać rządowi litewskiemu władzę ustawodawczą. Rada litewska utworzy rząd tymczasowy wciągając do tej sprawy wszystkie warstwy ludności. Rząd niemiecki , aczkolwiek zdecydował ewakuować wojsko z Litwy, przygotowany jest ze względu na niejednokrotnie wyrażaną wolę ludności pozostawić na jakiś czas wojsko i środki komunikacyjne w kraju. Tymczasowy rząd litewski obowiązany będzie

utworzyć wojsko i policję.

Deklaracja powyższa nie wspominała o konwencjach, jakiemi Litwa związana była ściśle z Niemcami w wyniku uzyskania od cesarza Wilhelma aktu uznania niepodległości Litwy w dniu 23 marca 1918 r.

Doszło więc do tego, do czego Rada dążyła. W związku z tem po długich dyskusjach obrano pierwszym premjerem prof.A.Voldemarasa, zaś na ministra finansów upatrzono M.Yczasa. Obaj delegowani zostali zagranicę dla uzyskania poparcia materjalnego i moralnego. Prof.Voldemaras udał się do Szwajcarji, zaś M.Yczas do Szwecji.

Wobec przeciągania się pobytu Voldemarasa zagranicą Rada uchwaliła w dn.2 listopada 1918 r. nie zapraszać księcia Uracha na króla litewskiego a pozostawić wolne ręce sejmowi ustawodawczemu w zakresie wyboru formy rządów na Litwie. Na tej samej sesji przyjęła Rada w trzeciem czytaniu tymczasową konstytucję Litwy. W myśl 9 § tej konstytucji powierzono władzę najwyższą prezydjum Rady złożonemu z przewodniczącego /A.Smetona/ i 2 wiceprzewodniczących /dr.Jerzy Szaulis i ks.Justyn Staugajtis/. 4 listopada powierzyło prezydjum Rady formowanie gabinetu ministrów Voldemarasowi, który w międzyczasie powrócił z zagranicy.

Rozpoczęły się narady różnych partyj i grup. Każde z ugrupowań proponowało swoich kandydatów. Tak więc partja Postępu Narodowego proponowała na premjera i ministra Spraw Zagr. prof.A.Voldemarasa, na ministra Finansów,Handlu i Przemysłu M.Yczasa, na ministra Sprawiedliwości A.Kriszcziukajtisa albo P.Leonasa, na ministra oświaty ks.Stefanowicza,K.Szakenisa, lub L.Norejkę na min.Rolnictwa J.Tubelisa lub Al.Stulgińskiego na min.Spraw Wewnętrznych M.Sleżewicza lub Wład.Staszyńskiego, na kontrolera państwa P.Leonasa lub A. Krikszcziukajtisa na ministra Wojny gen.Żukowskiego, na min.Komunikacji inż.Sobolewskiego lub inż.Piotra Wilejżysa, na ministra Pracy inż.Kajrisa. Partja Porozumienia proponowała: na premjera i ministra Spraw Wewnętrznych J.Szaulisa, na ministra Sprawiedliwości p.Leonasa, na ministra Finansów,Handlu i Przemysłu M.Yczasa, na ministra Spraw Zagranicznych A.Voldemarasa, na ministra Oświaty Fr.Masziotasa na ministra Rolnictwa J.Tubelisa, na kontrolera państwa A.Stulgińskiego, na ministra Wojny pułkownika Kubilusa, na ministra Pracy J.Wilejszysa lub M.Sleżewicza. Wreszcie grupa utworzenia niepodległego, demokratycznego państwa litewskiego proponowała: na premjera i ministra Spraw Zagr.dr.J.Szaulisa, na min.Oświaty M.Birżyszkę, na ministra Komunikacji P.Wilejżysa, na min.Obrony Kraju płk.Kubilusa, na min.Sprawiedliwości P.Leonasa, na min.Spr.Wewn.W.Staszyńskiego, na min.Robót Publicznych i Opieki Społecznej S.Kajrisa, na min.Finansów M.Yczasa, na kontrolera państwa Z.Żemajtisa, na ministra Wyznań ks.kanonika Szaulysa. Jak z powyższego wynika wszystkie partje proponowały niemal te same osoby. Mimo to wynikły różne komplikacje. Po długich debatach zdecydowano się utworzyć Gabinet w składzie następującym: premjer i min.Spraw Zagr.A.Voldemaras, min.Spr.Wewn. W.Staszyński, min.Sprawiedliwości P.Leonas, kierownik Min.Oświaty J.Yczas, minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych J.Tubelis. Nie obsadzono trzech ministerstw: Obrony Kraju, Komunikacji i Wyżywienia oraz Robót Publicznych.Obowiązki min.Obrony Kraju przyjął na siebie premjer Voldemaras, Komunikacji - min.Yczas, wreszcie Robót Publicznych i Wyżywienia - min.Staszyński Sformowano ten pierwszy Gabinet litewski 11 listopada 1918 r.

16 lutego 1918 r. ogłoszono, jak wiemy akt niepodległości Litwy, a mimo to upłynęło 9 miesięcy zanim wyłonił się pierwszy rząd litewski. Sprawiły to trudności stawiane wciąż przez okupacyjne władze niemieckie. Pozatem walczyć musieli Litwini z trudnościami wewnętrznemi, a przedewszystkiem z nastrojami w Wilnie, gdzie Polacy dokładali wysiłków w kierunku przyłączenia nietylko Wilna, lecz całej Litwy do Polski. W początkach listopada 1918 r.zwrócili się Polacy litewscy do polskiej Rady Regencyjnej z pismem następującem: Wysoka Rado Regencyjna, Polacy na Litwie z niewypowiedzianą radością odczuli proklamację niepodległego, połączonego państwa polskiego. W akcie tym widzimy spełniające się ~~xxxxxx~~ dążenia naszego narodu, któremu zwłaszcza na Litwie nie oszczędził los ciężkich ciosów. Jasna przyszłość pozwoli nam zapomnieć o doznanych a bolesnych przejściach. Zgodnie z prawem samookreślenia, uznanem przez odrodzoną ludzkość, w imieniu wszystkich warstw ludności polskiej wyrażamy mocną wolę połączenia Litwy z Polską.

Komitet Polski w Wilnie.

Na akcie tym figurowały nazwiska: Marjan hrabia Broel-Plater,

dr.Witold Węsławski, Witold Abramowicz, Bronisław Umiastowski, Stanisław Kognowicki, Bolesław Skirmunt, Zygmunt Fedorowicz, ks.Ignacy Olszański, Michał Minkiewicz, Jan Kalenkiewicz, Kazimierz Drochowski, dr.T.Dembowski, Kazimierz Święcicki, Ignacy Turski, ks.St.Maciejewicz, Wawrzyniec hr.Puttkamer, Jan Piłsudski, Józef Mineyko, Aleksander Zwierzyński, Ludwik Chomiński, Zygmunt Nagrodzki, Witold Bańkowski, Adam Rymsza, Teofil Szopa, Zygmunt Jundziłł, Kazimierz Stefanowski, ks. Józef Songin , Zygmunt Rewkowski, Witold Augustowski, ks.Adam Kuleszo, Bolesław Malinowski, ks.Stanisław Jasieński, Apolinary Slosar, Br.Krzyżanowski.

Białorusini słabo zorganizowani a łudzeni przez Niemców i Polaków stawiali Litwinom coraz większe wymagania. Żydzi, którzy w Rosji brali czynny udział w pracach wykonawczego komitetu litewskiego, podzieleni byli na dwie grupy: lewicową, która była przeciwna niepodległości Litwy, oraz prawicową sjonistyczna, która zachowywała życzliwą dla Litwinów neutralność.

W ym czasie, wśród oddziałów okupacyjnych, stacjonowanych w Wilnie potworzyły się rady żołnierskie. W odezwach swych zapowiadały one jednak, iż będą przestrzegały ładu i porządku, co pozwalało nic posiadającej żadnej ochrony Radzie Litewskiej mieć pewne nadzieje na bezpieczeństwo.

Okupacyjne władze niemieckie nie śpieszyły jednak z przekazaniem Litwinom władzy. Zresztą do przejęcia władzy i zorganizowania skomplikowanego aparatu państwowego potrzebne były finanse. W związku z tem minister Finansów M.Yczas zaciągnął pierwszą wewnętrzną pożyczkę w wys.30 tys. marek. Sumę tę podzielono pomiędzy 6 ministerstw, które zajęły się organizacją swych resortów. Minister Finansów udał się do Kowna z propozycją udzielenia Litwie przez dyrektora zarządu instytucji emisyjnej banknotów ober-ost 15 milj.marek tytułem pożyczki. Po długich targach zgodził się Berlin asygnować rządowi litewskiemu 10 milj.marek. Na organizację wojska wyznaczono w związku z tem po 250 tys. marek tygodniowo. Niezależnie od tego asygnowano poszczególne sumy na zakup materjału wojennego. Z niewoli niemieckiej i z Rosji przybyło około 70 oficerów-Litwinów. Zorganizowano sztab, na którego czele stanął pułk.Kubilus. Zajęto się organizacją dwóch pułków

Tymczasem zbliżało się niebezpieczeństwo bolszewickie. Niemcy nie stawili bolszewikom żadnego oporu, a utrzymywali ład i porządek jedynie o tyle, o ile to było potrzebne do ewakuacji wojska i urzędów niemieckich. Ustalono nawet dzień przekazania bolszewikom Wilna /5.I.1919 r./. Tem niemniej Niemcy zatrzymali w swych rękach linję kolejową Libawa-Romny, ażeby ułatwić podróż żołnierzom niemieckim z Ukrainy i Łotwy. Elektrownia, tartaki,fabryki, linje telefoniczne i t.d. przekazali ustępujący Niemcy Litwie, wystawiając jednocześnie rachunek w wys.przeszło 100 milj.dolarów. Oczywiście litewski minister finansów nie mógł się na podobnie wysoką sumę zgodzić również jak nie widział możliwości ochrony proponowanych przez Niemców urządzeń technicznych. W tyniku pertraktacyj zgodził się rząd niemiecki udzielić Litwie ze "wschodniej kasy pożyczkowej" 100 milj.marek tytułem pożyczki. W wyniku rokowań Niemcy ustąpili ze swych warunków odnośnie przekazania pozostawionych na Litwie urządzeń o tyle, że zgodzili się na wyznaczenie litewskiej komisji ekspertów, któraby na miejscu wspomniane urządzenia oceniła.

Pod koniec grudnia nastąpiły w składzie gabinetu litewskiego zmiany. Utworzenie gabinetu powierzono M.Sleżewiczowi, który wywiązał się z zadania w ten sposób, że zaproponował na stanowisko ministra Obrony Kraju Velykisa, ministra Oświaty M.Birżyszkę, ministra Wyżywienia - Tajrysa, Pracy i Opieki Społecznej - Paknysa, wreszcie Handlu i Przemysłu J.Szimkusa. W jakiś czas potem udał się do Berlina prezes Rady p.A.Smetona dla sfinalizowania sprawy pożyczki.W ten sposób pożyczkę w wys.100 milj.marek rząd litewski otrzymał. Zajął się też bezpośrednio potem zakupem oręża i amunicji, zorganizował milicję i wojsko, wygnał bolszewików i bermontowców. Jednocześnie udzielił rząd litewski pożyczki rządowi łotewskiemu w wys.3 miljonów marek, umożliwiając Łotwie w ten sposób obronę kraju przed tymi samymi wrogami.

Z pożyczki niemieckiej utrzymał się drugi, trzeci, czwarty i poczęści piąty gabinet.

/c.d.n./